

М. Г. Прадівляний¹

ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДО ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

¹Вінницький національний технічний університет

Розглянуто особливості впровадження особистісно орієнтованого підходу в процесі іншомовної підготовки студентів технічних спеціальностей. Доведено, що пріоритетом сучасної освіти стає навчання, орієнтоване на саморозвиток та самореалізацію особистості майбутнього фахівця.

Ключові слова: особистісно орієнтований підхід, психологія, іншомовна підготовка.

Вступ та постановка проблеми

Орієнтація економіки нашої країни на досвід економічно розвинених країн вимагає від вищої освіти України швидкої модернізації системи підготовки фахівців як з точки зору їхньої фахової підготовки, так і з точки зору іншомовної, яку необхідно проводити у відповідності до основної інженерної спеціальності. Така підготовка поглибить обмін досвідом із зарубіжними колегами, дозволить брати повноцінну участь у спільних наукових дослідженнях, міжнародних виставках, проходити стажування на підприємствах та установах тощо.

Отже, очевидно, що специфіка діяльності сучасного фахівця визначається станом інтеграції України у світову науково-технічну спільноту. Саме ринкові умови вимагають наявності висококваліфікованих фахівців, здатних організувати взаємовигідну співпрацю з іноземними колегами — фахівцями споріднених галузей, а також виступити активними учасниками такої співпраці, долаючи, в першу чергу, комунікативні перешкоди.

Серед пріоритетних напрямів реформування освіти визначено необхідність досягнення якісно нового рівня у вивченні базових навчальних предметів: української та іноземних мов. Шляхи реформування змісту загальноосвітньої підготовки передбачають формування гуманітарного мислення, опанування державної та іноземних мов. За умов традиційного підходу до підготовки фахівців у вищій школі навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей приділяється недостатня увага, оскільки для них ця дисципліна не вважається профільною; недостатньо враховуються зміни в політичному та економічному становищі нашої країни, стратегічне завдання якої є інтеграція до європейського простору. Зрозуміло, що для фахівців технічної сфери стає необхідною комунікація на міжнародному рівні: передача й сприйняття інформації, розуміння думки співрозмовника тощо.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій

Дослідження особистості в різних її аспектах були проведені такими представниками класичної психології, як Б. Г. Ананьєв, О. О. Бодальов, У. Джемс, Ж. Піаже, І. О. Сікорський, З. Фрейд. Сучасні вимоги до формування особистісного підходу висвітлені у дослідженнях таких вчених, як О. Г. Асмолов, І. Д. Бех, В. В. Давидов, І. С. Якиманська. Особистісний підхід позиціонується як основний психолого-педагогічний принцип організації навчально-виховного процесу, який безпосередньо впливає на ефективність розвитку особистості студента.

Мета статті — проаналізувати специфічні риси педагогічних й психологічних передумов впровадження особистісно орієнтованого підходу до іншомовної підготовки студентів.

Наукова новизна зумовлена авторським підходом щодо проблематики застосування особистісно орієнтованого підходу у процесі іншомовної підготовки студентів технічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження

Зміна політико-економічної ситуації в країні в 90-ті роки ХХ століття, зближення України зі світовою спільнотою змінили й ставлення до іноземної мови як навчальної дисципліни. Основною ме-

тою її вивчення на немовних факультетах стає навчання іноземної мови як реального засобу спілкування між фахівцями різних країн. Розвиток усіх мовленнєвих навичок набуває професійного характеру. Адекватність процесу навчання реальному процесу комунікації стає однією з методичних вимог до процесу професійно орієнтованого навчання іноземної мови в подальші роки [3].

Підсумовуючи еволюцію цілей іншомовного навчання, можна визначити такі напрями: від мовного матеріалу до мовного продукту та комунікативної здібності; від єдиної мети до різноманіття цілей (диференціації цілей); від автономності різних аспектів мети до їх єдності; від ізольованого розгляду цілей до їх аналізу в рамках цілісної концепції.

Вивчення іноземної мови професійного спрямування передбачає, що випускники навчальних закладів як члени суспільства виконують певні соціальні ролі й завдання, в тому числі й професійні, використовуючи для досягнення результату власні компетенції, які поряд з іншими включають власні мовні компетенції. Це означає, що іншомовна підготовка студентів технічних спеціальностей має базуватися також на діяльнісно зорієнтованому підході, що потребує побудови навчального процесу, виходячи з таких характеристик діяльності, в тому числі навчальної:

- компоненти психологічного змісту (предмет, засоби, способи, продукт, результат);
- елементи зовнішньої структури (операції, дії, функціональні блоки);
- ознаки смислової сутності (суб'єктність, предметність, активність, цілеспрямованість, умовитованість, усвідомленість) [1, с. 86].

Упровадження такого підходу до навчання іноземної мови професійного спрямування дозволяє вирішити головне завдання технічної освіти — на основі і у процесі професійної підготовки забезпечити умови для інтелектуального і соціального розвитку гармонійної особистості.

У контексті особистісно орієнтованого підходу до навчання іноземних мов у зарубіжній теорії і практиці викладання виділяється концепція автономії учня та автономного навчання (*learnerautonomy; autonomouslydirectedlearning*) [6, 7], яка спочатку розроблялася у зв'язку з навчанням іноземних мов дорослих у рамках іншомовної підготовки в спеціальних цілях, а потім була перенесена до навчальних закладів і стала предметом досліджень у контексті безперервної освіти.

За ствердженням А. В. Хуторського, впровадження особистісно орієнтованого підходу дозволяє вирішити два важливі завдання навчального процесу: 1) створення індивідуального освітнього росту студентів у вигляді творчих робіт і підвищення на цій основі розвитку їх особистих якостей; 2) оптимальне співвідношення творчих процесів з нормативними, забезпечення ефективного засвоєння студентами освітніх стандартів на особистісно значимому рівні [4, с. 10]. Науковець підкреслює, що вирішення окреслених завдань відбувається в навчальному процесі з урахуванням принципів:

- принципу особистісного цілепокладання, тобто освіта кожного студента відбувається на основі і з урахуванням його особистісних навчальних цілей;
- принципу відбору індивідуальної освітньої траєкторії. Студент має право на свідомий і узгоджений з викладачем вибір основних компонентів своєї освіти: цілей, задач, темпу, форм і методів навчання, особистісного змісту навчання, системи контролю і оцінки результатів;
- принципу метапредметних основ освітнього процесу. Основу змісту освітнього процесу складають фундаментальні метапредметні об'єкти, які забезпечують можливість суб'єктивного, особистісного пізнання їх студентами;
- принципу продуктивності навчання. Головним орієнтиром навчання виступає власний освітній ріст студента, який складається з внутрішніх і зовнішніх продуктів його навчальної діяльності;
- принципу первинної освітньої продукції студента. Створений студентом особистісний зміст навчання випереджає вивчення освітніх стандартів і загальнонавчаних досягнень у галузі, що вивчається;
- принципу ситуативності навчання. Освітній процес будується на ситуаціях, які передбачають самовизначення студентів, котрі самі шукають рішення. Викладач супроводжує студента в його освітньому русі;
- принцип освітньої рефлексії. Освітній процес супроводжується його рефлексивним усвідомленням суб'єктами освіти [4, с. 27—36].

На сьогодні особистісно орієнтована спрямованість (спрямованість на мовну особистість студента) — важливий принцип іншомовного навчання. Відтак, досить актуальним у цьому зв'язку є висунення концепту мовної особистості-вторинної мовної особистості. Цілком очевидно, що реалізувати це положення можливо лише в тому випадку, якщо система навчання предмета буде максимально орієнтована на особистість студента, його реальні потреби і мотиви.

Якщо розглядати іншомовну комунікативну компетентність студентів нефілологічних спеціальностей крізь призму особистісного підходу, то вона передбачає практичне застосування іншомовних компетенцій, готовність демонстрації компетенції в різних передбачених і непередбачених ситуаціях, емоційно-вольову регуляцію процесу і результату застосування компетенції.

На думку деяких авторів, оптимальною теоретичною базою побудови системи іншомовного навчання в цілому, професійно орієнтованого мовного спілкування, зокрема, виступає особистісно-діяльнісний (комунікативно діяльнісний) підхід. І тут роботи І. О. Зимньої, які обґрунтовують особистісно-діяльнісний підхід під час іншомовного навчання, представляють для нас особливий інтерес. Відповідно до цього підходу, в центрі навчання знаходиться сам учень і його особистість формується засобами певного конкретного навчального предмету. Навчальний процес розглядається як організація і управління навчальною діяльністю учня в педагогічному спілкуванні з учителем. Істотно і те, що які об'єкт навчання виступає іноземна мовна діяльність у взаємозв'язку таких її видів, як: говоріння, слухання, читання, письмо, переклад.

Особистісно-діяльнісний підхід до іншомовного навчання визначив і вибір основних проблем. Такими ключовими проблемами є: взаємодія викладача та студентів як партнерське навчальне співробітництво, спрямоване на спільне зі студентами розв'язання навчальних комунікативно пізнавальних завдань; психологічна характеристика викладача та студентів різних вікових груп як суб'єктів навчальної діяльності та педагогічного спілкування; психологічні особливості самої навчальної діяльності. Особливе місце в колі цих проблем під час іншомовної підготовки відводиться об'єкту навчання мовленнєвої діяльності, оскільки відомо загально визнане положення, що специфіка навчального предмета визначає особливості змісту, форм і програми навчання.

Такий підхід, стверджує Л. П. Клобукова, «може бути визначений як ситуативно-комунікативно-особистісно-діяльнісний підхід, де кожна ланка визначення співвідноситься з різним аспектом навчання: ситуативність — з характером організації навчального матеріалу та умовами його засвоєння, комунікативність — з організацією спілкування, особистісний — з апеляцією до суб'єкта навчання, діяльнісний — з організацією навчання та визначення об'єкта навчання» [2, с. 35].

Підвищення мовної активності студентів, забезпечення психологічного комфорту і переведення спілкування з формального в особистісний план є необхідними, але недостатніми умовами. Робота з дорослою аудиторією вимагає найбільшої уваги до специфіки особистості кожного студента, його інтересів, врахування соціальної ролі, ставлення до партнерів по комунікації.

Слідом за І. С. Якіманською [5], розрізняються терміни «диференціація навчання» і «диференційований підхід у навчанні»: у другому випадку йдеться спочатку про розкриття індивідуальності студента, потім про вибір для нього найсприятливіших умов розвитку через пропонувані диференційовані форми, а не навпаки.

Мислення студентів характеризується різними особливостями, такими як самостійність, глибина розуміння, швидкість. Мислення функціонує в єдності з мовленням. Наявність індивідуальних відмінностей мислення вимагає застосування різних прийомів навчання. Важливу роль в оволодінні іноземною мовою відіграє пам'ять. Участь у комунікативній діяльності можлива лише у тому випадку, коли у довготривалій пам'яті (свідомості) людини міцно зберігаються мовні засоби. Існують різні типи пам'яті. Одні студенти краще запам'ятовують предмети (образна пам'ять), інші — слова (вербальна пам'ять). Оскільки у кожній групі є студенти з різним типом пам'яті і мовної уваги, викладач враховує ці аспекти у своїй професійній діяльності. Наприклад, студентам з низьким рівнем мовної уваги краще пропонувати зорову опору (текст, відеоматеріал, схеми). Наприклад:

Duties and tasks of an Automotive Electrician

Automotive electricians may perform the following tasks:

- 1) work with computer-controlled engine management systems;
- 2) service, identify and repair faults on electronically controlled vehicle systems such as electronic fuel injection, electronic ignition, anti-lock braking, cruise control, automatic transmission, airbags and air conditioning;
- 3) install electrical equipment such as gauges, lighting, starter motors;
- 4) install electrically operated accessories such as radios, heating or demisting equipment, air conditioners, anti-theft systems;
- 5) refer to circuit diagrams, and use meters and test instruments;

- 6) adjust engine control systems;
- 7) test, recondition and replace faulty alternators, generators, starter motors and related items such as voltage regulators and batteries;
- 8) repair faulty ignition, electrical wiring, fuses, lamps and switches;
- 9) use hand tools, specialized electrical tools, instruments and machines, including drills, grinders, presses and lathes;
- 10) solder or weld when repairing electrical parts;
- 11) sell and install electrical parts and accessories;
- 12) install, repair and service air conditioning systems.

Сучасні методики навчання в співробітництві, проектна методика з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), допомагають реалізувати особистісно орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей студента, рівня їх знань, інтересів і нахилів. Нині використання ІКТ в іншомовній підготовці значно змінило підходи до розробки навчальних матеріалів. На відміну від традиційного, інтерактивне навчання на основі мультимедійних програм дозволяє повніше реалізувати комплекс дидактичних, педагогічних, психологічних і методичних принципів, робить процес пізнання цікавішим і більш творчим. Таким чином, можливості врахування рівнів мовної підготовки студентів і розробки різнорівневих завдань слугують основою для реалізації принципу індивідуалізації та диференціації навчання. При цьому забезпечується дотримання принципу посильності труднощів і доступності завдань, враховується індивідуальний темп студента. Крім того, використання ІКТ в іншомовній підготовці передбачає активність самого студента в процесі засвоєння знань. Безперечно, новий вид пізнавальної діяльності виключає пасивне сприйняття інформації і сприяє розвитку пізнавальної активності, формуванню вмінь самостійно поповнювати знання, здійснювати пошук і орієнтуватися в потоці інформації.

Автор вважає, що найкращим представленням індивідуальної роботи з іноземної мови є виконання реферату і представлення його за допомогою мультимедійної презентації, яка дає можливість майбутнім економістам, фінансистам, технікам чи програмістам навчатися самостійно працювати з електронними інформаційними джерелами, опрацьовувати новий матеріал, логічно та послідовно будувати свою доповідь, презентувати свій матеріал аудиторії, та, що найголовніше, творчо підійти до виконання індивідуального завдання, а це і є головною задачею особистісно орієнтованого підходу в процесі навчання.

Автор вважає, що використання особистісно орієнтованого підходу в іншомовній підготовці фахівців технічного профілю стало можливим завдяки суспільно-політичним, соціальним, економічним перетворенням. Змінилися ціннісні орієнтації, і в якості найбільшої цінності, відповідно до проголошених принципів гуманізації та демократизації суспільства, визнається розвинена і освічена особистість. Невипадково саме особистісно орієнтований підхід передбачає особливий акцент на соціокультурну складову іншомовної комунікативної компетентності. Він також передбачає гнучкість у визначенні цілей, враховує особистісні інтереси студентів, їх індивідуальні особливості та створює передумови для більшої результативності навчання. Виступаючи в якості нової парадигми освіти, цей підхід забезпечує більшу спадкоємність всередині рівневої системи професійної освіти.

Науковий аналіз також довів, що моделювання використовується в особистісно орієнтованій педагогіці. Особистісно орієнтований підхід займає особливе місце серед підходів до професійного навчання. Він заснований на врахуванні особистісних інтересів та індивідуальних особливостей учнів, що забезпечує самореалізацію творчого потенціалу під час вивчення дисциплін, у тому числі іноземних мов.

Навчання, орієнтоване на саморозвиток і самореалізацію особистості студентів технічних спеціальностей, стає пріоритетом сучасної освіти. Стверджується парадигма освіти, зорієнтована на реалізацію академічних свобод і можливостей широкого вибору в освітньому процесі. Що стосується вибору студентами своєї освітньої траєкторії, то вона повинна служити меті отримання якісної технічної освіти, де професійна та соціокультурна складові пов'язані.

Висновки

На підставі теоретичного вивчення проблеми втілення особистісно орієнтованого підходу в іншомовну освіту студентів технічних спеціальностей можна зробити висновки про необхідність урахування продуктивної і творчої діяльності, яка є провідною для професійного розвитку і само-

вираження особистості. Цей підхід передбачає, що в центрі навчання знаходиться сам студент як особистість. Виходячи з рівня його знань і умінь, викладач формує, направляє весь освітній процес з метою розвитку особистості студента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Образцов П. И. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов : учеб. пос. / П. И. Образцов, О. Ю. Иванова ; под ред. П. И. Образцова. — Орел : ОГУ, 2005. — 114 с.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. для вузов / И. А. Зимняя. — Изд. 2-е, доп., испр. и перераб. — М. : Логос, 2000. — 384 с.
3. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированного обучения: Как обучать всех по-разному? : пос. для учителя / А. В. Хуторской. — М. : изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. — 383 с.
4. Клобукова Л. П. Лингвометодические основы обучения иностранных студентов нефилологических гуманитарных факультетов речевому общению на профессиональные темы : дис. ... докт. пед. наук / Л. П. Клобукова. — Москва, 1995. — 385 с.
5. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. — М. : Сентябрь, 2000. — 112 с.
6. Holec, H. *Autonomy and Foreign Language Learning* / Holec, H. — Oxford, 1979.
7. Little, D. *Learner Autonomy* / Little, D. — Dublin, 1991.

Рекомендована кафедрою іноземних мов ВНТУ

Стаття надійшла до редакції 5.07.2016

Прадивляний Микола Григорович — канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, e-mail: nickddfs@yahoo.com

M. G. Pradivliannyi¹

Application of the Personally Oriented Approach to the Formation of Technical Students' Readiness for the Foreign Professional Communication

¹Vinnitsia National Technical University

The paper considers the peculiarities of implementation of personality-oriented approach in foreign language training of technical specialties students. There has been analyzed the psychological influence upon the formation of personality-oriented approach.

Keywords: personality-oriented approach, psychology, foreign language training.

Pradivliannyi Mykola G. — Cand. Sc. (Pedagogical), Assistant Professor, Assistant Professor of the Chair of Foreign Languages, e-mail: nickddfs@yahoo.com

Н. Г. Прадивлянный¹

Использование личностно ориентированного подхода в формировании готовности к иноязычному профессиональному общению студентов технических специальностей

¹Винницкий национальный технический университет

Рассмотрены особенности использования личностно ориентированного подхода в процессе иноязычной подготовки студентов технических специальностей. Проанализировано влияние психологии на формирование личностно ориентированного подхода.

Ключевые слова: личностно ориентированный подход, психология, иноязычная подготовка.

Прадивлянный Николай Григорьевич — канд. пед. наук, доцент, доцент кафедры иностранных языков, e-mail: nickddfs@yahoo.com